

Een model voor een nieuwe stedenbouw

Sire, ik kom uit het andere land

Wij vervelen ons in de stad, er is geen zonnetempel meer. Tussen de benen van de voorbij wandelende vrouwen hadden de dadaïsten een Engelse sleutel willen vinden en de surrealistten een kristallen bokaal, allemaal vergeefse moeite. We kunnen alle beloften van de gezichten aflezen, dit is de laatste stand van de morfologie. De affiche-poëzie heeft twintig jaar standgehouden. Wij vervelen ons in de stad, je moet het vuur uit de sloffen lopen om nog mysterieën te kunnen ontdekken op de aanplakborden langs de openbare weg. De laatste stand van de humor en de poëzie:

*Douche- en badhuis van de Patriarchen
Machines om vlees te snijden
Onze Lieve Vrouwe-Dierentuin
Sport-apotheek
Kruidenier van de Martelaren
Lichtdoorlatend beton
Zagerij Gouden Hand
Centrum voor functioneel hergebruik
Eerste Hulppost St. Anna
Vijfde Avenue-kafé
Verlengde Vrijwilligersstraat
Familiepension in de tuin
Hotel van de Vreemdelingen
Wilde Straat (Rue Sauvage)*

En het zwembad in de Kleine-Meisjesstraat. En het politiebureau in de Straat van de Afspraak. De medisch-chirurgische kliniek en het gratis arbeidsbureau aan de kade der Goudsmiden. De kunstbloemen van de Zonnestraat. Het hotel van de Kasteelkelders, de Oceaanbar en het kafé van Komen en Gaan. Het hotel van het Tijdperk.

En het vreemde standbeeld van dr. Philippe Pinel, weldoener van de geestelijk gestoorde, op de laatste zomeravonden. Parijs ontdekken.

En jij, vergetene, je herinneringen verwoest door alle ontsteltenissen van deze aardbol, gestrand in de Rode Kelders van Pali-Kao, zonder muziek en zonder geografie, niet langer op weg naar de haciënda waar de wortels aan het kind denken en waar de wijn zijn voltooiing vindt in kalendersprookjes. Nu is het spel afgelopen. Je zult de haciënda niet zien. Zij bestaat niet. De haciënda moet nog gebouwd worden.

Alle steden zijn geologisch en je kunt er geen drie stappen zetten of je ontmoet er spoken, bewapend met alle luister van hun legenden. Wij groeien op in een *gesloten* landschap waarin de herkenningpunten ons voortdurend naar het verleden trekken. Bepaalde *beweglijke* hoeken en *terugwijkende* perspectieven bieden ons weliswaar de mogelijkheid vluchtig originele opvattingen over de ruimte te ontwaren, maar dit visioen blijft fragmentarisch. We moeten het zoeken op de magische plekken in volkssprookjes en surrealistische teksten: kastelen, eindeloze muren, vergeten barretjes, mammoetholen, kasinospiegels.

Deze versleten beelden beschikken nog over een enigszins katalyserend vermogen, maar het is bijna onmogelijk ze te gebruiken in een *symbolische stedenbouw* zonder ze te verjongen door ze een nieuwe betekenis te geven. Onze geest waarin oude sleutelbeelden blijven rondspoken, is ver achtergebleven bij de geperfectioneerde machines. De verschillende pogingen om moderne wetenschap in te passen in nieuwe mythen blijven ontoereikend. Sinds kort is het abstrakte alle kunsten binnengedrongen, met name in de huidige architectuur. Het beeldend object in zuivere vorm, zonder verhaaltje maar ook zonder leven, ontspant het oog en onderkoelt het. Elders is meer fragmentarische schoonheid te vinden en het land van de beloofde synthese raakt verder en verder verwijderd. Iedereen aarzelt tussen het verleden dat voortleeft in ons gevoel en de toekomst die sterft in het nu.

Wij zullen niet verder gaan met de mechanische beschaving en de kille architectuur die uiteindelijk toch maar leiden tot een vrije tijd vol verveling. Wij zijn van plan nieuwe, bewegende dekors uit te vinden (...)

De duisternis wijkt voor het elektrisch licht en de jaargetijden voor de centrale verwarming: de nacht en de zomer verliezen hun charmes en de dageraad verdwijnt. De stadsmens meent dat hij afstand moet nemen van de kosmische werkelijkheid en droomt daar niet meer over. De reden daarvan is duidelijk: de droom heeft zijn vertrekpunt in de werkelijkheid en verwerkelijk zich daarin.

De laatste stand van de techniek maakt een permanent contact tussen individu en kosmische realiteit mogelijk, terwijl ze de minder onaangename kanten ervan opzij schuift. De sterren en de regen zijn te zien door het glazen plafond. Het beweegbare huis draait met de zon mee. De verschuifbare wanden ervan maken het mogelijk dat de vegetatie het leven binnendringt. Omdat het huis op rails is gebouwd, kan het 's ochtends naar de zee worden gereden en 's avonds weer naar het bos terug.

Architectuur is het eenvoudigste middel om tijd en ruimte *te artikuleren*, de realiteit *te moduleren* en de dromen te stimuleren. Daarbij gaat het niet alleen om een plastische artikulatie en modulatie, expressie van een vergankelijke schoonheid, maar om een modulatie die invloed uitoefent die in het teken staat van de eeuwige kurve van het menselijk verlangen en van de vooruitgang in het verwezenlijken van die verlangens.

De architectuur van morgen zal dus een middel zijn tot verandering van de huidige opvattingen over tijd en ruimte. Zij zal een middel tot *kennis en handelen* zijn.

Het architektonisch complex wordt veranderbaar. De aanblik ervan zal geheel of gedeeltelijk veranderen, al naargelang de wensen van de bewoners (...)

Gemeenschappen uit het verleden boden de massa's een absolute waarheid en onbetwistbare, mythische voorbeelden. Het invoeren van het *relativiteits*-begrip in het moderne denken maakt het mogelijk je een idee te vormen van de EXPERIMENTELE kant van de komende beschaving, al bevalt me dat woord niet erg. Laten we zeggen flexibeler, "vrolijker". Op de grondvesten van deze mobiele beschaving zal de architectuur –tenminste in het begin– een middel zijn om te experimenteren met ontelbare manieren om het leven te veranderen, op weg naar een synthese die alleen maar legendarisch kan zijn.

Een geestesziekte heeft zich meester gemaakt van de planeet: de banalisering. Iedereen is gehypnotiseerd door de produktie en het comfort: riolering, lift, badkamer, wasmachine.

Deze feitelijke toestand, ontstaan uit protest tegen de armoede, schiet haar veraf gelegen doel –de bevrijding van de mens van zijn materiële zorgen– voorbij en is in het hier en nu een obsessie geworden. Overal heeft de jeugd van alle landen mogen kiezen tussen de liefde en de automatische storkoker en overal is de keuze gevallen op de storkoker. Een volledig geestelijke omwenteling is noodzakelijk door de vergeten verlangens in het volle licht te plaatsen en geheel nieuwe te scheppen. En door een *intensieve propaganda* voor deze verlangens.

Wij hebben al eerder opgemerkt dat de behoefte om nieuwe situaties te scheppen een van de basisverlangens is waarop de komende beschaving gegrondvest zal zijn. Deze behoefte tot *absolute* creatie is altijd nauw verbonden geweest met de behoefte om met architectuur, om met tijd en ruimte *te spelen* (...)

Een van de opmerkelijkste voorlopers van de architectuur zal De Chirico blijven. Hij heeft zich geworpen op de problemen van aan- en afwezigheid in tijd en ruimte.

Het is bekend dat een voorwerp dat bij een eerste bezoek niet bewust is opgemerkt, door zijn afwezigheid bij de volgende bezoeken een ondefinieerbare indruk achterlaat. Door een correctie in de tijd wordt *de afwezigheid van het voorwerp voelbaar*. Beter gezegd: hoewel de kwaliteit van de indruk over het algemeen onbepaald blijft, verandert en beïnvloedt ze vervolgens wel de aard van

het weggehaalde voorwerp en het belang dat de bezoeker eraan hecht: ze kan uiteenlopen van ingetogen vreugde tot ontzetting (het is niet belangrijk dat in dit bijzondere geval het geheugen het voertuig van de geestestoestand is. Ik heb dit voorbeeld alleen omwille van het gemak gekozen).

In de schilderijen van De Chirico (tijdens zijn "Arkaden"-periode) creëert een *lege ruimte* een *welgevulde tijd*. Het is niet moeilijk je een voorstelling te maken van de toekomst die wij voor dergelijke architecten in petto hebben, en wat hun invloed zal zijn op de massa. Vandaag kunnen wij alleen maar minachting opbrengen voor de eeuw die dergelijke *blauwdrukken* verbant naar zogenaamde musea.

Deze nieuwe visie op tijd en ruimte die de theoretische basis van de toekomstige konstrukties zal vormen, is niet af en zal het ook nooit helemaal zijn. Zij zal pas af zijn op het moment dat er in de daarvoor bestemde steden geëxperimenteerd wordt met gedragsvormen. In deze steden zullen –behalve woningen uitgerust met een minimum aan comfort en veiligheid– op stelselmatische wijze gebouwen met een groot emotie-oproepend en uitstralend vermogen gevoegd worden bij symbolische bouwwerken die dromen, vermogens en gebeurtenissen uit verleden, heden en toekomst uitbeelden. Een rationele uitbreiding van de oude religieuze systemen, de oude sprookjes en vooral de psycho-analyse voor de architectuur wordt, naarmate de aanleidingen om hartstochtelijk te zijn verdwijnen, met de dag noodzakelijker.

In zekere zin zal iedereen in zijn eigen "kathedraal" wonen. Er zullen kamers zijn die meer levendige fantasieën opwekken dan welke drug dan ook, en huizen waarin je alleen maar kunt liefhebben. Andere huizen zullen een onweerstaanbare aantrekkingskracht uitoefenen op de reizigers...

Dit projekt is vergelijkbaar met de Chinese en Japanse trompe-l'oeil tuinen, met dit verschil dat die tuinen niet aangelegd zijn om er volledig in te leven; of met het belachelijke labyrint in de Jardin des Plantes waar boven de ingang staat geschreven, toppunt van stompzinnigheid, Ariadne werkloos: *Verboden in het labyrint te spelen*.

Deze stad kan worden gezien als een samenraapsel van verschillende kastelen, grotten, meren etc... Ze zal het barokke stadium in de stedenbouw zijn, opgevat als middel om kennis te vergaren. Maar deze theoretische fase is al achterhaald. We weten dat wij al een modern woonhuis kunnen bouwen dat in niets op een middeleeuws kasteel lijkt, maar dat toch in staat is de poëtische kracht van het *Kasteel* intact te laten en te verveelvoudigen (door een uiterst beperkt aantal lijnen vast te leggen, door enkele andere te verplaatsen, door openingen aan te brengen, door de topografische situatie etc.).

De wijken van deze stad zouden overeen kunnen stemmen met diverse, geregistreerde gevoelens waardoor je *toevallig* getroffen wordt in het gewone dagelijkse leven.

De Bizarre wijk, de Gelukkige Wijk, speciaal bedoeld om in te wonen, de

Edele en Tragische Wijk (voor brave kinderen), de Historische Wijk (musea en scholen), de Nuttige Wijk (ziekenhuis en gereedschapswinkels), de Onheilspellende Wijk etc... En een *Astrolarium* waarin plantesoorten staan gerangschikt volgens de verbanden die er zouden bestaan met het ritme van de sterren, een planetaire tuin zoals de sterrekundige Thomas van plan is te bouwen op de Laaërberg te Wenen. Onmisbaar om de bewoners een kosmisch bewustzijn bij te brengen. Misschien ook een Wijk van de Dood, niet om er te sterven maar om er *in vrede te leven* en hierbij denk ik aan Mexico en aan een principe van wreedheid in onschuld dat me iedere dag dierbaarder wordt.

De Onheilspellende Wijk bijvoorbeeld zou een goede vervanging zijn voor de gapende gaten, openingen tot de onderwereld, zoals vele volkeren die vroeger in hun hoofdstad hadden: zij symboliseerden de onheilbrengende krachten van het leven. De Onheilspellende Wijk hoeft geen reële gevaren in zich te bergen, zoals vallen, kerkers of mijnen. Zij moet moeilijk toegankelijk zijn, afzichtelijk versierd (schelle fluitjes, alarmklokken, onregelmatig repeterende sirenes, afschrikwekkende beeldhouwwerken, gemotoriseerde mechanische mobielen, ook wel *Automobielen* genoemd), zo spaarzaam zij 's nachts verlicht is, zo fel is zij overdag verlicht door een opzettelijk verkeerd gebruik van het fenomeen weerkaatsing. In het centrum van de wijk bevindt zich het "Plein van het Monsterlijke Mobiel". De verzadiging van de markt door een produkt veroorzaakt een daling van de omzet van dit produkt: kinderen en volwassenen zouden door ontdekkingstochten in de onheilspellende wijk leren om niet meer bevreesd te zijn voor de angstige kanten van het leven, maar om er plezier aan te beleven.

De belangrijkste bezigheid van de bewoners zal bestaan uit het KONTINU RONDDOLEN. Door ieder uur in een ander landschap te verkeren ontstaat het gevoel van totale vervreemding (...) Later, als de gebaren vervlakt zijn, wat onvermijdelijk is, zal het ronddolen gedeeltelijk los komen te staan van het domein van de direkte ervaring en vervangen worden door de voorstelling (...)

Ekonomische bedenkingen houden al bij eerste oogopslag geen stand meer. Wij weten dat naarmate een plek meer *gereserveerd is voor de vrijheid van het spel*, zij des te meer invloed uitoefent op het menselijke gedrag en dat haar aantrekkingskracht des te groter wordt. Het bewijs ervoor is het enorme prestige van Monaco en Las Vegas. En van Reno, karikatuur van de vrije liefde. Terwijl het daar toch alleen maar om geldspelletjes gaat. Deze eerste experimentele stad zal rijkelijk kunnen leven van een getolereerd en gekontroleerd toerisme. Als vanzelf zullen de komende activiteiten en de avant-garde-produkties zich daar gaan konsentreren. Binnen enkele jaren is deze stad de intellektuele hoofdstad van de wereld en zal ze overal als zodanig worden erkend.

Gilles Ivain (Ivan Chtcheglov), 1953

Noot:

Een model voor een nieuwe stedenbouw, afkomstig uit Internationale Situationniste [I.S.] nr. 1, juni 1958

[De lettristische Internationale nam in oktober 1953 dit rapport van Gilles Ivain over de stedenbouw aan, dat een beslissende invloed zou uitoefenen op de nieuwe richting die vanaf toen door de experimentele avant-garde werd ingeslagen. De huidige tekst is opgesteld aan de hand van twee opeenvolgende stadia van het manuscript, met een paar verschillen in formulering, die bewaard werden in het archief van de lettristische Internationale en thans zijn opgenomen in het situationistisch archief onder nummer 103 en nummer 108.]